

לכבוד הרב ... שליט"א,

אחרי דרך מבוא השלום, הנה הגיע לידי הקלטה של שיעורו של מע"כ מיום א' של פר' ויקהל-פקודי שבו העיר כמה הערות על מכתבי הקודם, וכפי בקשתו הנני להשיב ולפלפל בדבריו כדרכה של תורה. וזה החלי בעזהשי"ת.

בפיה"מ להר"מ ז"ל דפוס ווילנא בתרגומו של ר' נתנאל ב"ר יוסי הרופא פ' התכלת כתב "ואינו נמצא בידנו היום לפי שאין אנו יודעים לצובעו שאין כל מין תכלת בצמר נקרא תכלת אלא תכלת ידוע שאי אפשר לעשותה היום ועל כן אנו עושים בלבן לבדו", ופירוש דברי הרמב"ם לדעת מע"כ הוא שאין ידוע לנו הגוון והחוזק, ואי אפשר לנו לדעת אותו בלי מסורה. אמנם גם מע"כ מודה שהרמב"ם ז"ל ביד החזקה חזר בו, שהרי כתב "ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין הרקיע", וסתם ולא כתב איזה מראה מדויק שיעכב בו. א"כ אינני מבין למה יצא מע"כ לפטור אותנו מתכלת בזה"ז, הרי ידוע שהיד החזקה נכתב אחרי הפיה"מ, וא"כ הרמב"ם חזר בו, ובוודאי ההלכה הוא כמע"כ בספר היד.

ובעצם דברי הפיה"מ אינני יודע ההכרח לפרש כפי מע"כ, הלא אינו מן הדוחק כלל לפרש כפירושו של הגרי"א הלוי הרצוג ז"ל שהוא כך: **ואין אנו יודעים לצובעו** ר"ל אין אנו יודעים איך לצבוע תכלת שאין כל מין תכלת בצמר נקרא תכלת ר"ל שאין כל צבע כחול-blue שנצבע בצמר מאיזה מקור שיהיה נקרא תכלת, (ובזה הדבר יותר מבואר במקור הערבי, שבתרגום שלפנינו כתוב אין כל מין תכלת, שמשמע קצת שאפילו בתכלת האמיתי מן החלזון אינו תכלת כשירה עד שיהיה כ"תכלת הידוע", ובמקור איתא "ליס כל לון אזרק", ו"אזרק" בערבי הו שם לצבע כחול) והרמב"ם רק אומר או שאין אנו מכירים החלזון או שאין אנו יודעים לצבוע מן החלזון [בזמנו].

ואפילו אם תמצי לומר שהוא דוחק לפרש כן, כיון שגם פירושו של מע"כ אינו מוכרח, היה ראוי לפרש כן כדי שלא יסתור דברי עצמו ביד החזקה, ואפילו בתרי גברי קיי"ל<sup>1</sup> אפוי פלוגתא לא מפשינן, וכבר כתב החת"ס "הדחוקים רובם אמיתיים", וכש"כ כאן שלא נזכר בשום מקום בש"ס שיהיה איזו גוון או חוזק פרטי שמעכב. והמהרי"ל (שו"ת החדשות סי' ה') כתב בפירוש שאפשר שהתכלת יחזור ע"י סימנים, ולא חש לחשש מע"כ, גם החמדת שלמה (אבן העזר סי' ט') כתב שאינו מוכרח שלא ימצא התכלת אם יעברו עליו כל הבדיקות כמו שהעתיקם הרמב"ם ז"ל, הרי שלא חש רק שיעברו הבדיקות. גם הלבוש בהקדמתו "חייב האדם ללבוש תכלת בציצית בכל יום אם ימצא", ולא חש לזה.

וכבר כתבתי במכתבי הקודם שהאדמו"ר מרדזין ז"ל הוכיח מדברי הרדב"ז ח"ה סי' אלף תכ"א (מ"ח) שיש כמה גוונים שהם כשרים, וכן הוכיח מדברי ר"ד פארדו בשם האר"י ז"ל.

גם גדולי הדור שלפנינו ולפני פנינו לא קיבלו את התכלת של האדמו"ר מראדזין רק מפני שלא היה החלזון האמיתי, ולא משום שאין ידוע הצבע, וכן אמרו **מרנן הגה"ק מהרי"ל דיסקין ומהר"ש**

<sup>1</sup> פרי חדש, חת"ס, פני יהושע, ועוד

**סלאנט זללה"ה שאין שום מקום לפטור ממצוה זו**, אלא שהוזהרו מדייני ווילנא שלא להתערב בו, כמו שהובא בהקדמה לעין התכלת (וברור שדייני ווילנא רק הודיעם שכפי מה שהם הכירו את המציאות מקרוב, שאינו החלזון האמיתי, שלא היו רבותינו הנ"ל חסרים שום ידיעות בהלכה או בהשקפה). וגם הבית הלוי זצ"ל אמר שאם נתברר שאין מסורה כנגדו "אנו מחוייבים לשמוע אליו וללבוש" כמו שהובא בהקדמה לספר הנ"ל והובא ממנו גם בתשובת מרן הגר"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל]. ולא חשו לכל הנ"ל.

וז"ל הגר"א הרצוג ז"ל (הובא בעיה"ק והמקדש ח"ה עמ' נ"ה), "לדעתי אין כוונת הרמב"ם בפיה"מ שהתכלת אינו נמצא בידינו היום לפי שאין אנו יודעים את מלאכת הצביעה המיוחדת לתכלת, אלא שכיון שתכלת אינה כשרה אלא מן החלזון, ואין אנו יודעים את זיהות החלזון, ממילא אין אנו יודעים לצבוע את התכלת. ותדע שהרמב"ם ביד החזקה אינו מרמז אף ברמז קל שיש קושי בענין המלאכה והסממנים, אלא שהסממנים הם חלק ממלאכת הצביעה בכלל, ופעולתם היא על הצמר שיקלוט יפה את הצבע וזה ידוע לכל בעל אומנות זו, **ובנקודה זו דעתי מסכמת לגמרי עם הגה"ח מרדזין זצ"ל**", עכ"ל הנוגע לעניינינו. ועיי"ש עוד עמ' נ"ו ונ"ז עוד שני מכתבים ממנו בענין הנ"ל.

\*

במה שמדייק מע"כ בדברי רש"י שתכלת אינה חיוב גמור, כל הראיות לענ"ד יש מקום להשיב עליהם, וממילא ח"ו להורות כן או אפילו לסמוך על זה. מש"כ רש"י לח. ד"ה התכלת אינה מעכבת, שאם עשה ארבעתן תכלת או ארבעתן לבן יצא, ר"ל שיצא חובת ציצית אם אין לו ב' מינים וגם מותר ללבוש הבגד, שמותר להכניס עצמו לאונס לקיים את המצוה של המין שיש לו, ויצא כל מה שיש בידו לעשות ואין בזה שום איסור, ויש להוסיף בזה דברים אבל כמדומה שדי בזה. ודברי רש"י מ. ד"ה ב"ש פוטרין שכתב "עיקר מצות ציצית תכלת כתיבא ביה" שמע"כ הביא לסיוע לדבריו, באמת משמע איפכא, שעיקר המצוה הוא תכלת. אבל באמת אין זה כוונת רש"י כלל, והכוונה האמיתית הוא שהוקשה לרש"י למה נקט התנא מח' ב"ש וב"ה אם ציצית דוחה כלאים בסדין של פשתן, הרי המח' יכול להיות אם קצת החוטים צמר וקצתם פשתן בטלית של צמר או שאר מינים? ומתרץ רש"י דפסיקא ליה שיש כלאים בציור של סדין, שסדין נעשה מפשתן, ועיקר מצות ציצית תכלת כתיבא ביה, ר"ל שעיקר הציור של המצוה כשנאמרה בתורה הוא כשיש תכלת, אע"פ שלפעמים אין התכלת בנמצא, אבל עיקר המצוה כמו שצריך להיות בעצם וסתם לשון ציצית משמע שיש תכלת, וכוונת רש"י רק במשמעות הלשון שסתם מילת "ציצית" ר"ל עם תכלת. ולדברי מע"כ שהוא הידור, רש"י לא תירץ קושייתו למה נקט סדין, שרש"י מתרץ דפסיקא ליה שיש בו צמר, ואם אין תכלת חיוב למה **פסיקא** שיש צמר?

ומש"כ בשיטה מקובצת מ. אות כ"ד דמלאכא אעיקר מצוה מן המובחר קפיד, הכוונה הוא שהרי רב קטינא לבש סדין כדי לפטור את עצמו מתכלת לדעת רש"י בתשובה, וממילא היה פטור מתכלת לגמרי מתקנתא דרבנן אבל עדיין היה לובש לבן ולא ביטל המצוה לגמרי, וע"ז מקשה השיטה שלפי רש"י מה זה שאמר המלאכא מצות ציצית מה תהא עליה, שמשמע שמתבטל לגמרי מהמצוה? ומתרץ שלא היה הטענה שמבטל כל המצוה, אלא הטענה הוא שמבטל חלק מהמצוה, שמן המובחר

הוא לחייב עצמו בתכלת ג"כ ע"י לבישת בגד של צמר, ובזה נתיישב לשון "ציצית מה תהא עליה"  
דר"ל המצוה של ציצית בשלימותה.

ועיינו בח"א מהרש"א מג: ד"ה גדול עונשה של לבן, שמקשה על רש"י למה פ"י בחד גברא שביטל שניהם, ה"מ לפרושי כפשוטו בב' אנשים במי שיש לו לבן ואינו מטיל תכלת ובמי שיש לו תכלת ואינו מטיל לבן, ואינו מתרץ. ולדברי מע"כ היה יכול לתרץ בפשיטות<sup>2</sup> שאין עונש למי שמבטל תכלת, אלא שלא עלה על לבו הטהור של המהרש"א הסברא הנפסדת הזו.

ולעצם קו' מהרש"א, ע"י בשיטמ"ק שם שמגיה בדברי רש"י, ולפ"ד לק"מ, ואדרבה, לגירסת השיטמ"ק דמייירי בב' אנשים, מבואר בדברי רש"י עצמו שיש עונש למי שאינו מטיל תכלת, שמפרש שעונשה של תכלת קאי על מי שיש לו לבן ואינו מטיל תכלת, ויש לו עונש על זה.

\*

ולגבי תשובת מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שמע"כ אמר להר"ר ... נ"י שכנראה שמרן (שליט"א) [זצ"ל] ראה כל הראיות ולא היו מוכרחות לדעתו. קשה לי איך אפשר לומר כן, הרי כתב מפורש שם "ואנא לא ידענא מה עם ההמצאה אשר המציאו חוקרי זמנינו אם גם עליה חל הטענה הנ"ל". הרי כתב מפורש שאינו יודע, וחוף מזה, הרי כל התשובה מוקשה מאוד. מה שמתיחס לזה כדברי "חוקרים" בכל התשובה, הרי החוות יאיר גזר אומר שתכלת בא מהפורפורה, ויש ראייה חזקה לזה מדברי הראב"ה, ועוד כמה הוכחות, ואינו רק השערת החוקרים. וגם מש"כ שהיו שלשה זהויים, והאמצעי של ה"חוקרים" לכאוי ר"ל ה"ינתנה" המיוחס להרב הרצוג, אבל ידוע לכל הקורא בספרו האנגלי של הרב הרצוג שלא קבע מסמרות בזה, וכל ימיו לא הגיע לשום מסקנא, ואדרבה, ברוב מחקרו היה נוטה להמורקס. גם מש"כ בסוף שמבטל מצות צבע הכנף, הרי זה הובא רק כ"יש אומרים" ו"מדקדקים נוהגים" בשו"ע, והרמ"א כנראה אינו מחמיר בזה כלל. גם רבותינו המלבי"ם והחזו"א כתבו שאין דין צבע הבגד בשני החוטים שהם כנגד תכלת. וגם על שאר הדברים בתשובה יש להעיר, ואכמ"ל במקום שאמרו לקצר. ומכל הנ"ל נראה לכאורה שלא הובא לפני מרן (שליט"א) [זצ"ל] המציאות הנכונה. ונסיים בדברי הלבוש "חייב האדם ללבוש תכלת בציצית בכל יום אם ימצא" ומי יבוא אחר המלך.

בכבוד רב,  
ישראל בארקין

---

<sup>2</sup> שמעתי מידידי ר' צבי הרציג נ"י